Emlékezés Fellner Frigyesre (1871–1945),
a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjára
Remembering Frigyes Fellner (1871–1945),
Full Member of the Hungarian Academy of Sciences

Fellner Frigyes (1871–1945) – 1917-től németvölgyi nemesi előnévvel – a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja (1936) a 19. század végének és a 20. század első felének egyik jelentős magyar közgazdásza, statisztikusa és egyetemi tanára volt. Tudományos munkásságának középpontjában a nemzeti vagyon és a nemzeti jövedelem meghatározása, a nemzetközi fizetési mérleg vizsgálata, az adóztatás gazdasági következményeinek elemzése, valamint a magyar pénzügyi rendszer problémáinak feltárása állt. Életműve különösen fontos a magyar gazdaságstatisztika és a nemzetgazdasági elszámolások történetének szempontjából.

Fellner Frigyes 1871. július 11-én született Pesten. Tanulmányait a Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetemen végezte, ahol előbb államtudományi, majd jogtudományi doktori fokozatot szerzett: az előbbit 1894. november 10-én, az utóbbit 1896. március 28-án. Ügyvédi oklevelét 1897. április 27-én kapta meg, ügyvédi gyakorlatot azonban nem folytatott. Képzettsége ellenben meghatározó szerepet játszott későbbi tudományos érdeklődésének kialakulásában. A jogi, államtudományi és gazdasági ismeretek összekapcsolása lehetővé tette számára, hogy a gazdasági folyamatokat ne kizárólag elméleti kérdésként, hanem az állami intézményrendszer, a társadalom és a pénzügyi politika összefüggéseiben vizsgálja.[1]

Pályájának kezdetén a gyakorlati pénzügyi életben helyezkedett el. A Magyar Agrár- és Járadékbanknál 1895-ben kezdett dolgozni, majd fokozatosan egyre magasabb vezetői beosztásokba került. Kivételes tudását Hieronymi Károly, a bank első elnöke is felismerte, aki támogatta Fellnert a pályáján. Banki tevékenysége során közvetlen tapasztalatokat szerzett a hitelrendszer, a pénzintézeti működés, a mezőgazdasági finanszírozás és a tőkepiac összefüggéseiről. E gyakorlati ismeretek később tudományos munkásságában is visszaköszöntek: elemzései gyakran konkrét gazdaságpolitikai problémákból indultak ki, és az elméleti következtetéseket a magyar gazdaság tényleges helyzetével kapcsolták össze. *„Fellner Frigyes már fiatal korában megtanult franciául és németül, amelyet későbbi munkásságában kiválóan kamatoztatott.”*[2] A banki karrierrel párhuzamosan oktatói tevékenységet is folytatott: 1901 és 1905 között a Budapesti Kereskedelmi Akadémián nemzetgazdaságtant és pénzügytant tanított. Emellett a budapesti tudományegyetemen 1903-ban az agrárpolitika magántanára lett, végül 1914-ben egyetemi nyilvános rendkívüli tanári címet kapott. Tudományos és oktatói pályájának jelentős állomása volt, amikor 1920-tól a budapesti tudományegyetem közgazdaság-tudományi karán a közgazdasági politika és pénzügytan nyilvános rendes tanáraként működött. Később, 1921–1922-ben a kar dékáni tisztségét is betöltötte. Majd, 1934-től a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem közgazdaság-tudományi karán folytatta professzori munkáját. Oktatói tevékenységével a magyar közgazdászképzés intézményes fejlődéséhez is hozzájárult.[3]

---

[1] CSAHÓK ISTVÁN (szerk.): *Fellner Frigyes (1871–1945) műveinek válogatott bibliográfiája.* In: Nagy Magyar Statisztikusok 18. KSH Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat. Budapest, 2001. 7. p. (A továbbiakban: CSAHÓK 2001.)

[2] CSAHÓK 2001, 8. p.

[3] CSAHÓK 2001, 8–9. pp.; NÁDUDVARI ZOLTÁN: *Fellner Frigyes.* In: Fülöp Ágnes – Rózsa Dávid (szerk.): Portrék a magyar statisztika és népességtudomány történetéből. Életrajzi Lexikon a XVI. századtól napjainkig. A statisztika történetei 1. KSH Könyvtár, Nemzeti Kulturális Alap–Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 2014. 199. p. (A továbbiakban: NÁDUDVARI 2014.);

Közéleti szerepvállalása szintén jelentős volt. Az első világháborút követő időszakban részt vett az ország pénzügyi helyzetének rendezésével kapcsolatos szakmai munkákban. Akkoriban, 1919-ben a béketárgyalások pénzügyi előkészítését végző bizottság elnöke volt, 1920-ban pedig közreműködött a földbirtokreform előkészítésében. A két világháború között országgyűlési képviselőként, illetve felsőházi tagként is tevékenykedett. Ezek a feladatok azt mutatják, hogy közgazdasági tudását nem csupán az egyetemi és tudományos életben, hanem a gyakorlati gazdaságpolitikai döntéshozatalban is hasznosítani kívánta.[4]

Fellner tudományos eredményeinek elismeréseként 1915. május 6-án a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választották. Rendes tagságát 1936. május 14-én nyerte el. Akadémiai munkásságának két meghatározó témája a nemzeti jövedelem számítása, továbbá az adóterhek gazdaságon belüli megoszlásának vizsgálata volt. Első akadémiai székfoglaló előadását *Ausztria és Magyarország nemzeti jövedelme* címmel tartotta 1916. március 6-án. A tanulmány a történeti Magyarország és az Osztrák–Magyar Monarchia gazdasági teljesítményének számszerű megragadására irányuló kutatás fontos dokumentuma. Második, immáron rendes székfoglaló előadása az *Adótehermegoszlás* címet viselte, amelyet 1936. október 29-én mutatott be. Ezzel az adóztatás gazdasági és társadalmi következményeinek elemzését állította akadémiai munkásságának előterébe.[5]

Nemzetközi elismertségét jelzi, hogy 1909-ben a Nemzetközi Statisztikai Intézet (ISI) rendes tagjává választották. Emellett a Magyar Statisztikai Társaság alelnöke, a Magyar Jogászegylet tiszteletbeli, az Académie des Sciences Morales et Politiques levelező (1933), valamint a párizsi Statisztikai Társaság (1901), a Német Statisztikai Társaság, a londoni Királyi Statisztikai Társaság, valamint a londoni Királyi Gazdasági Társaság tagja is volt. Több nemzetközi tudományos tanácskozáson is részt vett, és előadásaival bekapcsolódott a korabeli statisztikai kutatások nemzetközi vérkeringésébe. Tudományos kapcsolatrendszere túlmutatott Magyarország határain: a nemzeti vagyon és jövedelem számításának kérdései ugyanis Európa-szerte a közgazdasági és statisztikai kutatások fontos területei voltak.[6]

Fellner életművének egyik legfontosabb sajátossága, hogy kutatásai egymással szorosan összefüggő témakörök köré rendeződtek. A nemzeti vagyon, a nemzeti jövedelem, a fizetési mérleg és az adóztatás vizsgálatát egységes szemlélet kapcsolta össze. Arra törekedett, hogy a gazdaság teljesítményét és pénzügyi helyzetét számszerűen is megragadható, összehasonlítható mutatók segítségével lehessen értékelni.[7]

Korai munkái közül kiemelendő az 1893-ban megjelent *A nemzeti vagyon becslése*. Ez a mű már előrevetítette későbbi kutatásainak egyik fő irányát. A nemzeti vagyon nagyságának meghatározása ugyanis nem egyszerű adatösszesítés: tisztázni kell, milyen vagyonelemeket veszünk figyelembe, hogyan értékeljük azokat, és milyen módszerekkel kerülhetők el a számításokban jelentkező bizonytalanságok. Fellner korai érdeklődése e kérdések iránt a magyar gazdaságstatisztikai kutatások egyik fontos előzményének tekinthető.[8]

---

[4] CSAHÓK 2001, 9–10. pp.; NÁDUDVARI 2014, 199. p.

[5] *Fellner Frigyes.* Akadémikusok. A Magyar Tudományos Akadémia tagja. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ: https://akademikus.mtak.hu/adatlap/fellner-frigyes/ (Letöltés ideje: 2026. november 25.)

[6] KOZÁK PÉTER: *Fellner Frigyes, 1917-től németvölgyi.* 2013. Névpont: https://www.nevpont.hu/palyakep/fellner-frigyes-e93f3 (Letöltés ideje: 2026. november 24.); Vö. CSAHÓK 2001, 11. p.; NÁDUDVARI 2014, 200. p.

[7] KOZÁK PÉTER: *Fellner Frigyes, 1917-től németvölgyi.* 2013. Névpont: https://www.nevpont.hu/palyakep/fellner-frigyes-e93f3 (Letöltés ideje: 2026. november 24.); Vö. NÁDUDVARI 2014, 200–201. pp.

[8] Vö. CSAHÓK 2011, 12. p.; FELLNER FRIGYES: *A nemzeti vagyon becslése.* Pesti Nyomda. Budapest, 1893. 63. p.

Az adópolitika problémáival már az 1890-es években foglalkozott. *A kiegészítő vagyonadó és szerepe a magyar egyenes adórendszerben* című, 1895-ben megjelent munkájában az adórendszer szerkezetének és a vagyon megadóztatásának kérdését vizsgálta. Ugyancsak 1895-ben jelent meg Hegedűs Lorántt al közösen írt *A tőzsde megadóztatása* című munkája. Ezek az írások jól példázzák, hogy Fellner már pályája kezdetén összekapcsolta a közgazdasági elméletet a konkrét pénzügyi szabályozás problémáival. Emellett kitért a tőzsdeadó egyes országokban (Német Birodalom, Franciaország, Ausztria, Olaszország, etc.) betöltött helyzetére.[9]

Agrárpolitikai kutatásai szintén jelentős helyet foglalnak el életművében. *Adalék mezőgazdasági hitelpolitikánkhoz* című 1897-es tanulmányában a mezőgazdaság finanszírozásának kérdéseit tárgyalta. *A telepítéses járadékrendszer* (1900), *A járadékbirtokok rendszere és alkalmazása Magyarországon* (1900), valamint *Földbirtokunk reformjához, tekintettel a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetére* (1901) című munkái a földbirtokviszonyok és az agrárgazdaság átalakításának lehetőségeit vizsgálták. Ezekben a kérdésekben a gazdasági hatékonyság, a birtokstruktúra és a társadalmi viszonyok összefüggéseit is figyelembe vette.[10]

A 20. század első évtizedében kutatásainak súlypontja egyre inkább a nemzetgazdasági elszámolások felé tolódott. *A nemzetközi fizetési mérleg áralakulása Magyarországon* című 1908-as munkája a nemzetközi fizetési mérleg kérdéseit, illetve külgazdasági kapcsolatok pénzügyi összefüggéseit elemezte. A fizetési mérleg vizsgálata azért volt különösen fontos, mert a külkereskedelem, a tőkemozgások és a nemzetközi pénzügyi kapcsolatok alakulása közvetlenül befolyásolta az ország gazdasági egyensúlyát. Emellett foglalkozott a nemzetközi fizetési mérleg alakulásával Magyarországon. Utóbbi keretében a külkereskedelmi mérleg, a nemzetközi kamat-, osztalék-, járadék kérdésével, a nemzetközi nemesérc forgalom, etc. kérdéskörében vizsgálódott.[11]

Francia nyelven is publikált – 1909-ben – a magyarországi jelzálogadósságokról és az ingatlanokat terhelő közterhekről. A *La dette hypothécaire et les charges publiques des immeubles en Hongrie* című munka nemzetközi közönség számára is hozzáférhetővé tette kutatásainak eredményeit. A témához kapcsolódott az 1911-ben megjelent magyar nyelvű tanulmánya, *Az ingatlanok megterhelése Magyarországon*.[12]

Az 1911-ben publikált *A valuta rendezése Magyarországon, különös tekintettel a készfizetések megkezdésére* című munkája a pénzrendszer stabilitásának és a valuta rendezésének kérdéseit tárgyalta. Szólt a valutaviszonyokról 1892 előtt, továbbá az akkor történt valutareformról és annak keresztülviteléről is.

---

[9] FELLNER FRIGYES: *A kiegészítő vagyonadó szerepe a magyar egyenes adórendszerben.* Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság. Budapest, 1895. 119. p.; FELLNER FRIGYES – HEGEDÜS LORÁNT: *A tőzsde megadóztatása.* Az Athenaeum R. Társulat kiadása. Budapest, 1895. 3–149., 227–445. pp.

[10] FELLNER FRIGYES: *Adalék mezőgazdasági hitelpolitikánkhoz. Jelzáloghitel, személyhitel és földbirtokpolitika.* Eggenberger-féle könyvkereskedés. Budapest 1897. 54. p.; FELLNER FRIGYES: *A telepítés és a járadékrendszer.* In: Hegedüs Loránt – Mandelló Gyula (szerk.): Közgazdasági szemle. XXIV. évfolyam. Budapest, 1900. 677–682. pp.; FELLNER FRIGYES: *A járadékbirtokok rendszere és alkalmazása Magyarországon.* Franklin-Társulat. Busapest, 1900. 203. p.; FELLNER FRIGYES: *Földbirtokjogunk reformjához, tekintettel a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetére*. Magyar jogászegyleti értekezések. XXI. kötet. 6. füzet. Franklin-Társulat Könyvnyomdája. Budapest, 1901. 3–15. pp.

[11] FELLNER FRIGYES: *A nemzetközi fizetési mérleg és alakulása Magyarországon.* Politzer-féle Könyvkiadóvállalat. Budapest, 1908. 7–49., 174. pp.

[12] FELLNER, FRÉDÉRIC: *La dette hypothécaire et les charges publiques des immeubles en Hongrie.* In: Bulletin de 1'Institut International de Statistique. Tome 18. Ier Livraison. Imprimerie Chaix. Paris, 1909. 372–396. pp.; FELLNER FRIGYES: *Az ingatlanok megterhelése Magyarországon.* Márkus Samu. Budapest, 1911. 3–26. pp.

E műveiben a pénzügyi intézményrendszer működését, az állami szabályozást és a nemzetközi pénzügyi környezetet egymással összefüggésben elemezte.[13]

A nemzeti vagyon és a nemzeti jövedelem kérdéseinek vizsgálata 1913-ban két fontos munkában is megjelent: *Ausztria és Magyarország nemzeti vagyona*, továbbá *Ausztria és Magyarország nemzeti jövedelme* címmel. Ezek a kutatások a Monarchia gazdasági teljesítményének számszerű értékelésére irányultak. Jelentőségük abban állt, hogy a gazdaság egészéről kívántak átfogó képet adni, nem csupán egyes ágazatok vagy pénzügyi intézmények működését vizsgálták. A Magyar Szent Korona Országainak és az Osztrák Birodalmi Tanácsban képviselt királyságok és országok nemzeti vagyonának megállapítása kapcsán szólt – többek között – a földbirtokokról, bányákról, épületekről, közlekedési eszközökről, ingóságokról, etc. Emellett nem hagyta ki a nemzeti vagyon becslésére vonatkozó bírálatos észrevételeket sem. Az *Ausztria és Magyarország nemzeti jövedelme* című tanulmány egyúttal a Magyar Tudományos Akadémián 1916-ban előadott (levelező) székfoglaló előadásának alapját is képezte. Fellner ezzel a témával a nemzetgazdaság teljesítményének mérésével kapcsolatos nemzetközi tudományos vitákhoz kapcsolódott. A kötet emellett beszámolt az őstermelés és ipari termelés helyzetéről Magyarországon és Ausztriában.[14]

Az első világháború és az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása új gazdasági körülményeket teremtett. A területi változások, a gazdasági kapcsolatok átalakulása és az államháztartás nehézségei miatt a korábbi számítások felülvizsgálata vált szükségessé. Fellner kutatásai az új helyzetben is folytatódtak. *Csonka-Magyarország nemzetközi fizetési mérlege és a jóvátétel problémája* című 1922-es munkája már az új állami és gazdasági keretek között vizsgálta a külgazdasági egyensúly kérdését. *A mai Magyarország nemzetközi fizetési mérlege* című, 1924-es tanulmánya ugyanezt a problémakört elemezte tovább. A téma jelentősége vonatkozásában a szerző az alábbiak szerint nyilatkozott: *„Valamely ország nemzetközi fizetési mérlegének kipuhatolása, vagyis megállapítása annak, miként alakul számszerűen az ország összes követeléseinek és tartozásainak egymáshoz való viszonya a külfölddel szemben, már a világháború előtt fontos probléma volt, mert hiszen a nemzetközi áru- és értékforgalom döntő befolyást gyakorol a pénz értékének alakulására, tehát ennek értékállandóságára is, annak következtében, mert a fizetési mérleg elemeinek az összessége döntő befolyást gyakorol a nemzetközi váltóárfolyam ingadozásaira. Fokozott jelentőségű e probléma ma, mert a békeszerződések rendelkezései értelmében az egyes országok között eddig nem ösmert arányú fizetések teljesitendők, amelyeknek gazdasági és pénzügyi hatásai csakis az illető ország összes egyéb nemzetközi értékmozgalmának számszerű ösmerete alapján mutathatók ki.”*[15] Fellner nem hallgatta el a számbavétel nehézségeit sem. Részletesen kitért továbbá a nemzetközi fizetési mérleg elemeire. Így szerinte a külkereskedelmi mérleg a legfontosabb, de beszámolt a nemesérc-forgalomról, a nemzetközi vasúti és hajózási forgalomról, a vándormozgalomról és idegenforgalomról, valamint további „elemekről” is.

---

[13] Vö. FELLNER FRIGYES: *A valuta rendezése Magyarországon, különös tekintettel a készpénzfizetések megkezdésére.* In: Földes Béla (szerk.): Magyar Közgazdasági Könyvtár. Grill Károly Könyvkiadóvállalata. Budapest, 1911. 3–177. pp.

[14] FELLNER FRIGYES: *Ausztria és Magyarország nemzeti vagyona.* Pallas Részvénytársaság Nyomdája. Budapest, 1913. 10–83. pp.; FELLNER FRIGYES: *Ausztria és Magyarország nemzeti jövedelme.* In: Fejérpataky László (szerk.): Értekezések a philosophiai és társadalmi tudományok köréből. I. kötet. 8. szám. (levelező székfoglaló előadás) Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia. Budapest, 1916. 5–l52. pp.

[15] FELLNER FRIGYES: *Csonka-Magyarország nemzetközi fizetési mérlege és a jóvátétel problemája.* Franklin-Társulat. Budapest, 1922. 30. p.; FELLNER FRIGYES: *A mai Magyarország nemzetközi fizetési mérlege.* In: Szladits Károly (szerk.): Békejog és békegazdaság. III. évfolyam. 1923/1924. 3–4. füzet. Kiadja a Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete. Budapest, 1923. dec. – 1924. január. 27. p.

A két világháború közötti időszak egyik legjelentősebb magyar közgazdasági munkája *Csonka-Magyarország nemzeti vagyona* (1929), valamint *Csonka-Magyarország nemzeti jövedelme* (1930) című kötete volt. Ezekben Fellner az új államterületre vonatkozóan igyekezett meghatározni a nemzeti vagyon és a nemzeti jövedelem nagyságát. A számítások nemcsak a gazdaság aktuális állapotának bemutatását szolgálták, hanem a gazdaságpolitikai tervezés és a nemzetközi összehasonlítás számára is fontos információkat biztosítottak.[16]

Különösen figyelemre méltó a nemzeti jövedelem fogalmának tisztázására irányuló törekvése. Fellner megkülönböztette a magángazdasági jövedelmezőség szempontját a nemzetgazdasági produktivitás vizsgálatától. E különbségtétel azért lényeges, mert egy gazdasági tevékenység magánvállalkozási szempontból nyereséges lehet anélkül, hogy az egész nemzetgazdaság teljesítményéhez ugyanilyen mértékben járulna hozzá. A nemzeti jövedelem meghatározásánál ezért nem elegendő az egyéni jövedelmek egyszerű összesítése: a gazdasági folyamatokat össztársadalmi szinten kell értelmezni.

Közgazdaságpolitikai, pénzügyi és statisztikai dolgozatok címmel 1931-ben jelent meg tanulmányainak gyűjteménye. *Statisztika* című 1932-ben megjelent munkája a statisztikai ismeretek rendszerezéséhez kapcsolódott. Ugyanebben az időszakban a világgazdasági válság kérdéseivel is foglalkozott. *A világgazdasági válság* című tanulmányában (1932) a nemzetközi gazdasági folyamatok és a válság következményeinek elemzéséhez járult hozzá. Az 1936-ban megjelent *Adótehermegoszlás* című munkája a második (rendes) akadémiai székfoglaló előadásának írásos változata volt. A tanulmány a közterhek gazdasági szerepének és megoszlásának kérdéseit helyezte előtérbe. Éber Antal (1872–1950) közgazdasági író, bankvezető, politikus az alábbiakban foglalta össze Fellner írásának főbb gondolatmenetét: *„Rendkívül nehéz és szinte járatlan utakon igyekezett előre vinni a tudományt, amikor az adómegoszlás kérdésének szentelte működését. 1936-ban a Budapest főváros által kiadott »Statisztikai Közlemények«-ben jelent meg »Adótehermegoszlás« című nagy munkája. Ennek lényegét ugyanabban az évben a Nemzetközi Statisztikai Intézet athéni kongresszusán terjesztette elő. A munka tárgya annak a kimunkálása volt, mennyi nehezedik az ország közterheiből a mezőgazdaságra, a bányászatra és iparra, a kereskedelemre és szállításra. a hitelszervezetre, a szabad foglalkozásokra, a köz- és a magántisztviselőkre, a járadékosokra és a vegyes jövedelműekre. Teljesen újszerű, hogy nem elégedett meg az egyenes adók megoszlásának tisztázásával, hanem a megterhelést a közvetett adók tekintetében is kiszámítja. Az adótehermegoszlás kimunkálása során nyert számadatai alapján azután még egy lépéssel továbbment, így bontakozott ki egy újabb, nagyon érdekes tanulmánya, amelynek tárgy a »A munka és tőke részesedése a nemzeti jövedelemben és közterhekben Magyarországon«”*.[17]

E kutatási irányt folytatta – az előbbi idézetben említett – *A munka és a tőke részesedése a nemzeti jövedelemben és a közterhekben Magyarországon* című, 1937-ben megjelent dolgozatában is, ahol már a jövedelemelosztás, a termelési tényezők részesedése és az adóterhelés közötti kiemelkedő jelentőségű összefüggéseket vizsgálta.[18]

---

[16] FELLNER FRIGYES: *Csonka-Magyarország nemzeti vagyona.* A Magyar Tudományos Akadémia kiadása. Budapest, 1929. 3–94. pp.; FELLNER FRIGYES: *Csonka-Magyarország nemzeti jövedelme.* Magyar Tudományos Akadémia. Budapest, 1930. 3–107. pp.

[17] ÉBER ANTAL: *Fellner Frigyes.* In: Heller Farkas (szerk.): Közgazdasági Szemle. Magyar Közgazdasági Társaság. Budapest, 1946. 21. p.; FELLNER FRIGYES: *Adótehermegoszlás.* In: Illyefalvi I. Lajos (szerk.): Statisztikai Közlemények. 79. kötet. 3. szám. Budapest Székesfőváros Házinyomdája. Budapest, 1936. 3–8. pp.

[18] FELLNER FRIGYES: *A munka és a tőke részesedése a nemzeti jövedelemben és a közterhekben Magyarországon.* In: Voinovich Géza (szerk.): Budapesti Szemle. Kétszáznegyvennegyedik kötet. 712. szám (DCCXII). Franklin-Társulat Irod. Intézet és Könyvnyomda. Budapest, 1937. 309–330. pp.

Elemzése szerint a munka és a tőke nemzeti jövedelemből való részesedése, illetve közteherviselése között eltérések mutatkoztak. A munka és a tőke jövedelmi arányainak együttes vizsgálatával a gazdasági teljesítmény és a közteherviselés kapcsolatának összetettebb értelmezésére törekedett.[19]

Fellner Frigyes közreműködött továbbá az 1929-ben megjelent négykötetes *Közgazdasági enciklopédia* szerkesztésében is. E tevékenysége azt mutatja, hogy tudományos érdeklődése az egyéni kutatásokon túl a közgazdasági ismeretek rendszerezésére és szélesebb körű közvetítésére is kiterjedt.[20]

Fellner Frigyes munkásságának legfontosabb eredménye, hogy a magyar nemzetgazdaság teljesítményének számszerű vizsgálatát és a gazdasági folyamatok rendszerszerű elemzését a hazai közgazdaság-tudomány egyik meghatározó kutatási területévé tette. A nemzeti vagyon és a nemzeti jövedelem becslésével kapcsolatos munkái a későbbi magyar gazdaságstatisztikai kutatások számára is fontos előzményt jelentettek. Érdeme nem kizárólag abban állt, hogy konkrét gazdasági adatokat és becsléseket közölt, hanem abban is, hogy igyekezett tisztázni a számítások elméleti alapjait. A gazdasági teljesítmény mérését módszertani kérdésként kezelte, és felismerte, hogy a nemzeti jövedelem meghatározása csak világosan körülhatárolt fogalmak és következetesen alkalmazott számítási eljárások segítségével végezhető el. Munkássága a közgazdaság-tudomány több területét kapcsolta össze: a pénzügytant, a gazdaságpolitikát, az agrárpolitikát és a statisztikát. Tudományos megközelítésének egyik fontos vonása volt a gyakorlati gazdasági tapasztalatok és az elméleti elemzés összekapcsolása. A banki és gazdaságpolitikai gyakorlatból származó ismereteit a tudományos kutatásban is hasznosította, miközben professzori tevékenységével a közgazdasági ismeretek oktatásához és továbbadásához járult hozzá.

Életének utolsó szakaszát a második világháború tragikus eseményei határozták meg. Zsidó származása miatt 1941-től a jogszabályi diszkrimináció következtében nem folytathatta egyetemi tanári tevékenységét. A jelentős életművet mutató tudományos pálya, az 1927-től betöltött parlamenti (felsőházi) képviselőség, a kormányzó „mentesítő levele” sem védte meg. Fellner Frigyest 1944. március 19-én, Magyarország német megszállását követően letartóztatták, előbb a lanzendorfi, majd a mauthauseni koncentrációs táborba hurcolták.[21] Az utóbbi haláltáborban 1945. február 13-án vagy február 17-én életét vesztette, éhen halt.[22]

---

[19] FELLNER 1937, 3–30. pp.

[20] Vö. CSAHÓK 2001, 35–40. pp.; FEKETE GÉZÁNÉ (szerk.): *A Magyar Tudományos Akadémia tagjai, 1825–1973*. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára. Budapest, 1975. 72. p.; NÁDUDVARI 2014, 199–200. pp.

[21] Vö. ÁRVAY JÁNOS: *Fellner Frigyes.* In: Mátyás Antal (szerk.): Magyar közgazdászok a két világháború között. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1994. 85–86. pp.; KENYERES ÁGNES (főszerk.): *Magyar életrajzi lexikon I. (A–K).* Akadémiai Kiadó. Budapest, 1967. 488. p.; LAKY DEZSŐ: *Megemlékezés Földes Béláról, Fellner Frigyesről és Kenéz Béláról.* In: Thirring Lajos (felelős szerk.): Magyar Statisztikai Szemle. 7–8. szám. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 1947. 272–273. pp.

[22] Fellner Frigyes halálának időpontja a források egy része szerint 1945. február 13. *Fellner Frigyes, 1917-től németvölgyi.* Nemzeti Sírhely. Nemzeti Örökség Intézete: http://intezet.nori.gov.hu/nemzeti-sirkert/budapest/fiumei-uti-sirkert/fellner-frigyes-1917-tol-nemetvolgyi (Letöltés ideje: 2026. november 25.); NÁDUDVARI 2014, 199. p.; *Subfonds 254 – Fellner Frigyes.* HJMA – Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár: https://archives.milev.hu/index.php/fellner-frigyes;isad (Letöltés ideje: 2026. november 25.) A halálozási dátumként az MTA adatbázisa és a KSH Könyvtár 1945. február 17-ét jelöli meg. *Fellner Frigyes.* Akadémikusok. A Magyar Tudományos Akadémia tagja. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ: https://akademikus.mtak.hu/adatlap/fellner-frigyes/ (Letöltés ideje: 2026. november 25.); *Fellner Frigyes (1871–1945) közgazdász, statisztikus, egyetemi tanár, az MTA rendes tagja.* KSH Könyvtár: https://web.kshkonyvtar.hu/article/80/663/fellner-frigyes-1871-1945-koezgazdasz-statisztikus-egyetemi-tanar-az-mta-rendes-tagja (Letöltés ideje: 2026. november 25.)

Összefoglalva, Fellner Frigyes tudományos munkásságának jelentősége mindenekelőtt abban áll, hogy a nemzeti vagyon és a nemzeti jövedelem meghatározását a magyar gazdaságstatisztikai kutatások egyik központi területévé emelte. Kutatásai révén a nemzetgazdaság egészének számszerű értékelése a korábbiaknál nagyobb figyelmet kapott. Különösen figyelemre méltó, hogy tevékenységét nem a Központi Statisztikai Hivatal keretein belül végezte.

A rendelkezésére álló adatok korlátozottsága ellenére önálló kutatási módszereket dolgozott ki, és a különböző statisztikai források összevetésével próbált megbízható becsléseket kialakítani. Munkássága így nem csupán konkrét gazdasági eredményekkel, hanem a statisztikai módszertan fejlesztésével is hozzájárult a magyar közgazdasági gondolkodáshoz. Tudományos életművének fontos sajátossága a gyakorlati gazdasági tapasztalat és az elméleti elemzés összekapcsolása. Banki vezetőként, egyetemi tanárként, gazdaságpolitikai szakértőként és akadémikusként egyaránt arra törekedett, hogy a gazdasági folyamatokat számszerűen értelmezhető és összehasonlítható formában mutassa be. Fellner Frigyes életműve a magyar közgazdaság-tudomány és statisztika történetének jelentős fejezete. A nemzeti vagyon és jövedelem számbavételére, a nemzetközi fizetési mérlegre és az adóteher-megoszlásra vonatkozó kutatásai olyan kérdéseket állítottak a tudományos érdeklődés középpontjába, amelyek a modern gazdaságstatisztika számára is alapvető jelentőségűek. Munkássága ezért nem pusztán a két világháború közötti magyar gazdasági gondolkodás dokumentuma, hanem a hazai nemzetgazdasági elszámolások történetének fontos előzménye is.[23]

Legfontosabb munkái

A nemzeti vagyon becslése. Pesti Nyomda. Budapest, 1893.; *A kiegészítő vagyonadó szerepe a magyar egyenes adórendszerben.* Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság. Budapest, 1895.; *A tőzsde megadóztatása.* Az Athenaeum R. Társulat kiadása. Budapest, 1895.; *Adalék mezőgazdasági hitelpolitikánkhoz. Jelzáloghitel, személyhitel és földbirtokpolitika.* Eggenberger-féle könyvkereskedés. Budapest 1897.; *A járadékbirtokok rendszere és alkalmazása Magyarországon.* Franklin-Társulat. Busapest, 1900.; *A telepítés és a járadékrendszer.* In: Hegedüs Loránt – Mandelló Gyula (szerk.): Közgazdasági szemle. XXIV. évfolyam. Budapest, 1900.; *Földbirtokjogunk reformjához, tekintettel a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetére*. Magyar jogászegyleti értekezések. XXI. kötet. 6. füzet. Franklin-Társulat Könyvnyomdája. Budapest, 1901.; *A nemzetközi fizetési mérleg és alakulása Magyarországon.* Politzer-féle Könyvkiadóvállalat. Budapest, 1908.; *La dette hypothécaire et les charges publiques des immeubles en Hongrie.* In: Bulletin de 1'Institut International de Statistique. Tome 18. Ier Livraison. Imprimerie Chaix. Paris, 1909.; *Az ingatlanok megterhelése Magyarországon.* Márkus Samu. Budapest, 1911.; *A valuta rendezése Magyarországon, különös tekintettel a készpénzfizetések megkezdésére.* In: Földes Béla (szerk.): Magyar Közgazdasági Könyvtár. Grill Károly Könyvkiadóvállalata. Budapest, 1911.; *Ausztria és Magyarország nemzeti vagyona.* Pallas Részvénytársaság Nyomdája. Budapest, 1913.; *Ausztria és Magyarország nemzeti jövedelme*. In: Fejérpataky László (szerk.): Értekezések a philosophiai és társadalmi tudományok köréből. I. kötet. 8. szám. (levelező székfoglaló előadás) Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia. Budapest, 1916.; *Csonka-Magyarország nemzetközi fizetési mérlege és a jóvátétel problemája.* Franklin-Társulat. Budapest, 1922.; *A mai Magyarország nemzetközi fizetési mérlege.* In: Szladits Károly (szerk.): Békejog és békegazdaság. III. évfolyam. 1923/1924. 3–4. füzet. Kiadja a

[23] Vö. CSAHÓK 2001, 5–6., 12–17. pp.

Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete. Budapest, 1923. dec. – 1924. január. 27.; *Csonka-Magyarország nemzeti vagyona.* A Magyar Tudományos Akadémia kiadása. Budapest, 1929.; *Csonka-Magyarország nemzeti jövedelme.* Magyar Tudományos Akadémia. Budapest, 1930.; *Adótehermegoszlás.* In: Illyefalvi I. Lajos (szerk.): Statisztikai Közlemények. 79. kötet. 3. szám. Budapest Székesfőváros Házinyomdája. Budapest, 1936.; *A munka és a tőke részesedése a nemzeti jövedelemben és a közterhekben Magyarországon.* In: Voinovich Géza (szerk.): Budapesti Szemle. Kétszáznegyvennegyedik kötet. 712. szám (DCCXII). Franklin-Társulat Irod. Intézet és Könyvnyomda. Budapest, 1937.

Felhasznált szakirodalom

ÁRVAY JÁNOS: *Fellner Frigyes.* In: Mátyás Antal (szerk.): Magyar közgazdászok a két világháború között. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1994. 85–86.

CSAHÓK ISTVÁN (szerk.): *Fellner Frigyes (1871–1945) műveinek válogatott bibliográfiája.* In: Nagy Magyar Statisztikusok 18. KSH Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat. Budapest, 2001. 7–10., 12–17., 35–40.

ÉBER ANTAL: *Fellner Frigyes.* In: Heller Farkas (szerk.): Közgazdasági Szemle. Magyar Közgazdasági Társaság. Budapest, 1946. 21.

FEKETE GÉZÁNÉ (szerk.): *A Magyar Tudományos Akadémia tagjai, 1825–1973.* Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára. Budapest, 1975. 72.

FELLNER, FRÉDÉRIC: *La dette hypothécaire et les charges publiques des immeubles en Hongrie.* In: Bulletin de 1'Institut International de Statistique. Tome 18. Ier Livraison. Imprimerie Chaix. Paris, 1909. 372–396.

FELLNER FRIGYES: *A nemzeti vagyon becslése.* Pesti Nyomda. Budapest, 1893. 63.

FELLNER FRIGYES: *A kiegészítő vagyonadó szerepe a magyar egyenes adórendszerben.* Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság. Budapest, 1895. 119.

FELLNER FRIGYES – HEGEDÜS LORÁNT: *A tőzsde megadóztatása.* Az Athenaeum R. Társulat kiadása. Budapest, 1895. 3–149., 227–445.

FELLNER FRIGYES: *Adalék mezőgazdasági hitelpolitikánkhoz. Jelzáloghitel, személyhitel és földbirtokpolitika.* Eggenberger-féle könyvkereskedés. Budapest 1897. 54.

FELLNER FRIGYES: *A járadékbirtokok rendszere és alkalmazása Magyarországon.* Franklin-Társulat. Busapest, 1900. 203.

FELLNER FRIGYES: *A telepítés és a járadékrendszer.* In: Hegedüs Loránt – Mandelló Gyula (szerk.): Közgazdasági szemle. XXIV. évfolyam. Budapest, 1900. 677–682.

FELLNER FRIGYES: *Földbirtokjogunk reformjához, tekintettel a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetére*. Magyar jogászegyleti értekezések. XXI. kötet. 6. füzet. Franklin-Társulat Könyvnyomdája. Budapest, 1901. 3–15.

FELLNER FRIGYES: *A nemzetközi fizetési mérleg és alakulása Magyarországon.* Politzer-féle Könyvkiadóvállalat. Budapest, 1908. 7–49., 174.

FELLNER FRIGYES: *Az ingatlanok megterhelése Magyarországon.* Márkus Samu. Budapest, 1911. 3–26.

FELLNER FRIGYES: *A valuta rendezése Magyarországon, különös tekintettel a készpénzfizetések megkezdésére.* In: Földes Béla (szerk.): Magyar Közgazdasági Könyvtár. Grill Károly Könyvkiadóvállalata. Budapest, 1911. 3–177.

FELLNER FRIGYES: *Ausztria és Magyarország nemzeti vagyona.* Pallas Részvénytársaság Nyomdája. Budapest, 1913. 10–83.

FELLNER FRIGYES: *Ausztria és Magyarország nemzeti jövedelme.* In: Fejérpataky László (szerk.): Értekezések a philosophiai és társadalmi tudományok köréből. I. kötet. 8. szám. (levelező székfoglaló előadás) Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia. Budapest, 1916. 5–l52.

FELLNER FRIGYES: *Csonka-Magyarország nemzetközi fizetési mérlege és a jóvátétel problemája.* Franklin-Társulat. Budapest, 1922. 30.
FELLNER FRIGYES: *A mai Magyarország nemzetközi fizetési mérlege.* In: Szladits Károly (szerk.): Békejog és békegazdaság. III. évfolyam. 1923/1924. 3–4. füzet. Kiadja a Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete. Budapest, 1923. dec. – 1924. január. 27.
FELLNER FRIGYES: *Csonka-Magyarország nemzeti vagyona.* A Magyar Tudományos Akadémia kiadása. Budapest, 1929. 3–94.
FELLNER FRIGYES: *Csonka-Magyarország nemzeti jövedelme.* Magyar Tudományos Akadémia. Budapest, 1930. 3–107.
FELLNER FRIGYES: *Adótehermegoszlás.* In: Illyefalvi I. Lajos (szerk.): Statisztikai Közlemények. 79. kötet. 3. szám. Budapest Székesfőváros Házinyomdája. Budapest, 1936. 3–8.
FELLNER FRIGYES: *A munka és a tőke részesedése a nemzeti jövedelemben és a közterhekben Magyarországon.* In: Voinovich Géza (szerk.): Budapesti Szemle. Kétszáznegyvennegyedik kötet. 712. szám (DCCXII). Franklin-Társulat Irod. Intézet és Könyvnyomda. Budapest, 1937. 309–330.
Fellner Frigyes. Akadémikusok. A Magyar Tudományos Akadémia tagja. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ: https://akademikus.mtak.hu/adatlap/fellner-frigyes/
Fellner Frigyes (1871–1945) közgazdász, statisztikus, egyetemi tanár, az MTA rendes tagja. KSH Könyvtár: https://web.kshkonyvtar.hu/article/80/663/fellner-frigyes-1871-1945-koezgazdasz-statisztikus-egyetemi-tanar-az-mta-rendes-tagja
Fellner Frigyes, 1917-től németvölgyi. Nemzeti Sírhely. Nemzeti Örökség Intézete: http://intezet.nori.gov.hu/nemzeti-sirkert/budapest/fiumei-uti-sirkert/fellner-frigyes-1917-tol-nemetvolgyi
KENYERES ÁGNES (főszerk.): *Magyar életrajzi lexikon I. (A–K).* Akadémiai Kiadó. Budapest, 1967. 488.
KOZÁK PÉTER: *Fellner Frigyes, 1917-től németvölgyi.* 2013. Névpont: https://www.nevpont.hu/palyakep/fellner-frigyes-e93f3
LAKY DEZSŐ: *Megemlékezés Földes Béláról, Fellner Frigyesről és Kenéz Béláról.* In: Thirring Lajos (felelős szerk.): Magyar Statisztikai Szemle. 7–8. szám. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 1947. 272–273.
NÁDUDVARI ZOLTÁN: *Fellner Frigyes.* In: Fülöp Ágnes – Rózsa Dávid (szerk.): Portrék a magyar statisztika és népességtudomány történetéből. Életrajzi Lexikon a XVI. századtól napjainkig. A statisztika történetei 1. KSH Könyvtár, Nemzeti Kulturális Alap–Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 2014. 199–201.
Subfonds 254 – Fellner Frigyes. HJMA – Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár: https://archives.milev.hu/index.php/fellner-frigyes;isad

Dr. habil. Gyémánt Richárd, PhD, LLM, egyetemi docens
SZTE Állam- és Jogtudományi Kar
Statisztikai és Demográfiai Tanszék
gyemant.richard@szte.hu